

Chury Zsuzsa

Apollónia
kisasszony vendégei

Chury Zsuzsa
Apollónia kisasszony
vendégei

regény

Könyvmolyképző Kiadó
Szeged, 2008

1.

Az indulás nem volt a legszerencsésebb. A nagylány lerúgta öccsét a vonat lépcsőjéről, mert megítélése szerint őt, a négy testvér között a legidősebbet illeti a felszállás, valamint az ablak melletti helyfoglalás elsősege. A rúgást ügyesen és szakszerűen hajtotta végre: öccse mellé pattant az első lépcsőre, és bal lábának egy kaszáló mozdulatától a kisiú a földön volt.

Nem esett nagyot. A karfába kapaszkodva inkább leereszkedett, elterült. Éktelen jajongására lassítottak a piros sapkás hordárok mögött lépkedő utasok s az utasok kísérői, a kalauz is megjelent, s rohanvást közeledett a család. A gyerek lehunyta a szemét, de nem egészen. Hosszú és sötét szempillája mögé rejtette elégedettségét - mennyi ember, és milyen óbégatás! Egy asszony fel akarta emelni, de megfeszítette a testét - hogyan, míg mama nem látta fekvő helyzetben, lerúgottan! Az a bizonyos asszony kétségbeesett. - Alaposan összetörte magát! - mondta, s egy másik: - Milyen szép kisiú! Esményi szép...

A mama ijedtében a szoknyáját sem emelte meg - ahogy szokta, jobb kezével kissé felcsippentve -, s így bukdácsolt, el-elbotolva.

- Mi történt? Deske! Kisfiam!

- Bogyó...

- Mindig az a lány!

A mama kezét tördelte, s akkor ott volt már a nagypapa is, délceg úriember, oly tekintélyes külsejű, hogy a tömeg azon nyomban kissé hátrált, követte egy kisiú és szélvészént egy kislány; ez öccse mellé roskadt, hegyes térde koccant a peron aszfaltján, felváltva hallatott fájdalmas szisszeneteket és drámai sikolyokat. A férfi bosszús volt.

- Ejnye, Júlia, emeld már fel! Micsoda kutyakomédia!

- Igen, papa... - de továbbra is a kezét nyomorgatta.

A nagyobbik fiú, a hátán iskolatáska, egyik kezében fonnott kosár, a másikban kalitka hat veszekedetten rohangáló fehér egerrel, lábával megérintette fekvő öccsét, és morgván rászólt:

- Állj fel!

A gyerek talpra ugrott, s föl a vonat lépcsőjére. Az egyik fülke ablakában mozdulatlanul állt a nagylány, lebiggyesztett száján megvetés és diadal, s ahogy özönlött befelé a család, sietősen elfoglalta ablak melletti helyét, menetirányban.

Heves tülekedés indult az ülésekért. A piros sapkás hordár, mellén réztábla ötös számmal, a gomolygó gyerekhad közepette bajoskodva rakott fel töméntelen bőröndöt és balyut a csomagtartóba. Végül a négy Rátz testvér közül a legfiatalabb, az iménti jelenet szenvedő hőse, a hatesztendős, Deskének becézett kisiú bizonyult legfürgébbnek, s ott ült nővérével szemközt, lábával, amely nem érte a földet, vidoran kalimpálva. Farkaszemet néztek, a gyerek édesdeden mosolyogva, a lány fölvetett fejjel; apró szeplőktől borított fitos orrának rezdülései, némasága, egyenes tartása megsemmisíteni volt hivatva a vigyorgó emberparányt.

A drámai kitörést produkáló kislány öccse mellé húzódott, szorosán, mintegy újabb merénylet ellen, a nagyfiú büszke mozdulatlanságba dermedt nővére mellett ült, és jelezve összetartozásukat, szintén némán. A mamától egy kalapdoboz választotta el. A kalapdoboznak tulajdonképpen a csomagtartóban volna a helye, de a mama kényes a kalapjaira, s noha azokat hosszú túvel gondosan a doboz alsó és oldalsó kis párnáihoz tűzte, nem engedte, hogy „hajigálják” a három finom kalapot. A negyediket fején viselte, ez a dobozban rejlőknél kisebb, praktikus úti kalap volt, szürke szalmafonás, világosabb árnyalatú szalagcsokor közepén cseresznye nagyságú fekete bogyók. Úti ruhája is egyszerű volt; könnyű fekete szövetből készült bő, bokáját eltakaró szoknya, szürke blúz dús csipkezsabóval, a hosszú ujj redői csuklójára hullottak, a nyakrészbe varrt halcsontok következtében mama akár sírt, akár nevetett, mindig magasan hordta a fejét. S ez a fej kicsi volt, elől copfba fésült, hátul kontyba tűzött töméntelen szóke haj keretében, bőrének színe mint az elefántcsont, az arcon részleteiben és összehatásában valami különleges édesség, s az uralkodó nagy, sötét pillás szürke szempár, tele tétovasággal, rebbenésekkel. A mama vékony alkat, dereka karcsú, passzol rá a mondas, hogy túbé lehetne fűzni, pedig pontosan kétesztendő időközökben négy gyereket hozott világra.

Nagypapa a Pesti Hírlapot olvasta az ajtó mellett, a folyosón megszűnt a gyér jövés-menés, dohogott a mozdony, fekete füstpázmák húztak el az ablak előtt. A kalauz trombitájába fújt, egyet zötytyent a hosszú szerelvény, igazán utolsó pillanatban érkeztek. De a vonat még állt, a mama gombóccá gyúrt batiszt zsebkendővel a homlokát törülgette, s lopva a tenyerét is.

- Fáj valamid, Deske?

- Mindenem!

A nagylány nem változtatott feszes tartásán, csupán lebiggyedő szája és táguló, sajnálatosan szeplős orra vette tudomásul a választ. A mellette ülő tízéves fiú, barátja és szövetségese, dűnnyögött:

- Szélhámos.

A mama halkán tovább lamentált:

- Az istenért, Bogyó, hogy tehetél ilyent? Azt kell hinned, hogy szívtelen, gonosz teremtés vagy. - A mozdony fűtyült, zökkenve elindult, s mintha nőgatásra, kelletlenül lódulna neki a sok vagon, egyik a másik után, kevés számú balatoni nyaralóval az első és második osztály, s falusiakkal a harmadosztályú, ócska kocsik. - Juju, mi van a térdeddel? Oda nézzen, papa, felütötte a térdét! Orvost, papa kérem, szerezzen orvost!

- Nyugalom, Júlia, ebcsont beforr.

A választ rövid kuncogással vette tudomásul a nagylány, és sértődötten a kisebbik. Sötét szemében vihar dúlt, cikázó villám sújtott nagyapjára, nővérére, mamát is érintette, majd eddig tüntető aggodalommal szemlélt térdét eltakarta a szoknyájával. Hosszú és vékony lábszára és karja volt a Juju nevű kislánynak, a gesztusai szélesek és patetikusak, inkább szeleburdi bakugrások, tekintetében és hangjában drámai hevület, s mert meggyőződése szerint mindig és mindenki őt figyeli, ugyanakkor megtorpanó zavar, sértődöttség. Az összhatás felnőttekre mulatságos volt, és olykor elgondolkoztató; a nyolcesztendő Jujuról azt mondogatták, hogy furcsa kislány.

A mama tiszta zsebkendőre csatos üvegből vizet öntött, lemosta lánya térdéről a szivárgó vért, majd bekötözte jelentéktelen sebét.

- Vacak kis karcolás - mormolta a nagyobbik fiú.

A lány ezen is megbántódott, hosszú, vékony karját a bátyja orra alatt lengette, a hangja elmélyült.

- Az én karcolásom neked vacak. Bezzeg ha Bogyó megsúrja az ujját, az bezzeg nem vacak!

A mama rászólt: - Ne hadonássz, Juju! - És suttogva, búsan nagypapának: - Szegény kislányom, olyan esetlen.

Juju meghallotta. Előregörnyedt, a tekintetében mély keserűség és felvillanó gyűlölet. Máris ellobbant, és maradt a bánat. Csönd volt a fülkében, álmosító dallamot kattogtak a kerekek, hol lassú, hol gyorsuló ütemben. Időnként percekig nyílt pályán vesztegeltek. Illedelmesen üldögélt a négy gyerek, egyforma matrózruhában, sötétkék berakott szoknya a lányokon, sötétkék nadrág a két fiún, nem túl hosszú, éppen fedte a térdüket, s fehér buggyos blúz. A lányok keskeny karimás, selyemszalagos, fehér szalmakalapot viseltek, a fiúk kerek sapkát Fiume felirattal. Nagypapa újságjába temetkezett, a mama arca szenvedő volt.

A vonat megállt, méghozzá állomásnál. Deske felugrott.

- Hol vagyunk? - izgatottan topogott. - Bubikám, ez falu vagy város? Hogy hívják?

- Olvasd el!

- Nem tudom.

- Ostoba! Hatéves koromban Verne-könyvet olvastam.

- Mi volt a címe?

- Keraban, a vasfejű.

- Miről szolt?

- Hagyj békében!

- Érd - olvasta a kislány, és ő is az ablakhoz állt.

- Mi?

- Érd! - kiáltotta a gyerek fülébe, s az vigyorgott.

- Most már érdem.

- Nem érd a nevem!

Azzal a Juju nevű kislány a lábakon átgázolva rontott ki a folyosóra, mögötte a fiú, onnan hallatszott rohangálásuk; kergették és hátba püfölték egymást a jelszóval: - Nem érd a nevem! - A kislány szaladás közben benézegett a fülkébe, hogy az utasok honorálják-e ötletességét, ugyanakkor gyanakvás volt a szemében, bizonyára kinevetik hosszú karját, lábát. A mama a melegtől és izgalomtól verejtékes tenyerével a zsebkendőjét simítgatta, és sírósan súgta:

- Istenem, milyen rosszak! Ez a kislány... az idétlen ug-rándo-zása...

A nagylány is unta már az egy helyben üldögélést, vonzotta a kinti zaj, mama is örökké siránkozik, de a csatlakozáshoz némi átmenetet keresett. Megmozdította fehér patentharisnyás, immár formásodó lábát.

- Bubi, húzd fel az ablakot!

- Beszáll a korom - mondta a mama.

A fiú kissé fölemelkedett, a lányról az anyjára, majd visz-sza a nővére nézett: húzza, ne húzza? Bogyó indult kifelé.

- Hová mész?

- Ki.

A fiú követte.

- Vigyázzatok a ruhátokra - szólt utánuk a mama -, nehogy bepiszkoljátok! És a két kicsire. Istenem, hogy lár-máznak!

A fehér egerek halk szöszmötölése, surranása hallatszott a fülkében és nagypapa lapozása, a folyosón pedig összetal-lalkozott a négy gyerek. Szaladtak egyik ablaktól a másikig, ez csukott, amaz félig nyitott, itt szebb a kilátás - butaság, a látnivaló mindenütt ugyanaz! - végre megállapodtak a fo-lyosó végén. Az ellentét feloldódott, élénk volt a diskurzus.

- Bubikám, miről szól a Keraban, a vasfejű?

- Keraban nagyon konok ember, mindig keresztülviszi az akaratát. Nem hajlandó hídpénzt fizetni, hát kötelet feszít a folyó fölé, és belekapaszkodva megy át a túlsó partra, de mit tudom én, régen olvastam.

- Én sem fizetek a Margit hídon.

- Az más. Te a tömegbe vegyülsz, és becsapod a vámosokat, a két krajcárért meg szentjánoskenyeret veszel. Kerabannál ez elvi kérdés.

- Mi az, hogy elvi kérdés?

- Az, hogy Keraban talpig becsületes férfiú, te pedig undok kis szélhámos vagy.

- Bubikám...

Tagadhatatlan, hogy a kisfiú esengő arca, könnybe lábadó, sűrű pillás, szürke szeme, majdnem kopaszra nyírt kerek feje, s az egész törékenynek tűnő, de izmos kis alak megejtő látvány - a két nagyobb testvért bosszantotta, hogy képtelenek ellenállni öccsüknek. Nem úgy a korához képest hórihorgas növésű Juju nevű lány, aki nem is kívánt ellenállni, nyíltan és szenvedélyesen imádta Deskét. A gyerek csavaros eszű, hízelgő, tudatosan hódító, éppen ezért fittyet hányt Jujura, és szeretetért ostromolta nagy tudású bátyját és a büszke Bogyót.

Bubi elléptetett a következő ablakhoz, Juju vadul hadonászva utána.

- Ne bánts! Örökké szekáld, becsmérled. Most sír.

- Esze ágában sincs.

A másik ablaknál Deske megérintette nővére kezét.

- Te nem szeretsz engem - súgta.

- Eredj a pokolba!

- Tudom... Lerúgtál... - Szeme sarkából leste a hatást.

- Ha meghaltam volna, sajnálnál? - Kissé megrántotta a kezét. - Ugye nem szeretsz?

- Dehogynem! Mit izélsz?

Egy úr és egy hölgy közeledett a folyosón, mosolyogva néztek a két gyerekre, az úr elmenőben megsimogatta Boggyó haját. A kislány a kezére csapott.

- Ne nyúljon hozzám! Szenttelen!

A hüledező emberpár előtt büszkén léptetett a testvérei után, a gyerek vidoran a nyomában, nevetgéltek, fintorogtak a hölgy és az úr után, azután libasorban elvonultak a fürkék előtt.

Mama egyedül, lehunyt szemmel ült a sarokban, hihetetlenül karcsú dereka egyenes, felvetett fején a szürke kalap. Nagypapa ismerőssel találkozott, átment vele a szomszéd szakaszba. A gyerekek itt lassítottak.

- Hová, kedves bátyám? - kérdezte az ismerős.

- Boglárra - felelte nagypapa. Vastag szivart szívott, szürke öltönyben, magasan zárt mellénnyel és széles nyakkendővel elegáns jelenség volt, szürkülő bajusza és haja ellenére fiatalos külsejű, daliás férfiú. - Nyolc hetet szántam a családnak, no, majd meglátjuk.

- Csinosak az unokáid.

- A lányom gyermekei - helyesbített nagypapa, mert a fürkében egy hölgy is tartózkodott; dús idomú dáma, félig lebocsátott fátyla alatt az arca is kellemes, eleven, villogó szempárja állta nagypapa tekintetét. A hölgy egy huszárőrnagyhoz tartozott, s ő volt az, aki eszményi szépségnek mondta Deskét.

- Az irodád nem sínyli meg a távollétedet?

- Nyáron nem szívesen hálnak meg az emberek, kevés a testamentum, a folyó ügyeket meg ellátja a praxi. Idestova húsz éve lesz, hogy a Balatonnál jártam, a nyarakat tusnádi kis vityillómban töltöm, de most, hogy a lányomnak szüksége van némi támogatásra...

A négy gyerek, miután jól elbáméskodott az őrnagy fényes egyenruháján, odébbállt, de behallatszott nevetgélésük, suttogásuk. Ismét közeledtek, énekszóval. Azt énekelték:

Katona bácsi tökfejű
elmaradt a többitű...

Libasorban vonultak fel és alá a fülke előtt, egyre harsányabban énekelve.

Aki nem lép egyszerre,
nem kap rétest estére.
Mert a rétes nagyon jó,
katonának nem való.

Mire harmadszor is elhangzott a dal, az őrnagy piros arca lilába váltott. Nagypapához fordult.

- Tisztelt uram, intse le az unokáit, különben kénytelen leszek önt felelősségre vonni.

- Állok elébe, mélyen tisztelt őrnagy úr, rendelkezék velem. Ugyanis két nap alatt szerzett tapasztalatom szerint a lányom gyermekeire úgy hat a figyelmeztetés, mint a csatakürt: megtáltosodnak tőle. Deske! - szólította legkisebb unokáját. A gyerek, ártatlan arcán bájos mosoly, megállt a fülke ajtajában. - Mit gondolsz, hajlandók volnának a testvéreid valami szép indulót énekelni? Kapsz két krajcárt.

- Elintézem - mondta a fiú. - Varázslatos ügyességgel nadrágja zsebébe rejtette a két krajcárt, s máris hallatszott a folyosóról lelkendezése. - Az őrnagy bácsi! Azt mondja az őrnagy bácsi, hogy nem tudjuk a „Fel, fel vitézek”-et!

Az induló dallamára folyt tovább a masszázsa. Az őrnagy arca kezdte visszanyerni eredeti színét, a szép asszony is csillapította.

- Hagyja őket, Armand, roppant aranyosak. Entzückend! Nagypapa felállt, és kissé meghajolt az őrnagy előtt.

- Doktor Komár Ferenc vagyok. - Az őrnagy is felállt, a nevét mondta. - Mutass be, kérlek, feleséged önnagyságának. - Megcsókolta az asszony kesztyűs kezét, s a házaspárral szemközt foglalt helyet. - Zavarja nagyságos asszonyomat a füstölés?

- Aber was! - legyintett a nő. - Az uram is bagóz, szídom őtet, otthon a bútorok miatt, szeretem a tisztaság.

A piros képű őrnagy elmondta, hogy linzi állomáshegyén, hadnagy korában ismerte meg a feleségét, idestova húsz éve, s Elisabeth azóta sem tanulta meg szép magyar nyelvünket. Az asszony nevetett; nem kell éveket emlegetni, akkoriban ő még copfos kislány volt. Bőbeszédű asszonyságnak bizonyult, egy szuszra azt is elmondta, hogy ők Lellére utaznak, kár, örömmel viszontlátta volna a bájos gyerekeket - s fátyla mögül szemét szikráztatta nagypapára. - A kis unokák kedves papája otthon maradt? Vagy csak nem...

Úgy van, a veje meghalt, éppen egy esztendeje lesz. Kitűnő, komoly ember volt, nagy praxisú belgyógyász, a leányához kissé idős. Annak idején, tizennégy esztendővel ezelőtt, a kolozsvári klinikán működött mint Purjesz professzor jobbkeze.

- Amikor szegény feleségem gyengélkedni kezdett, Purjesz tanárt hívtam hozzá. Megállapította a diagnózist - fehérvérűség, nagyságos asszonyom, s a beteg pusztulásra van ítélve! - a további kezelést átadta doktor Rátz Dénesnek, a későbbi vőmnek. Júlia lányom tizennyolc esztendő

volt, a férfi negyven. Az ilyen leányka ábrándos lelkületű, egykettőre lángra kap; a komoly tudósban megtalálta az ideálját, rajongott érte, felnézett rá, hiszen méltóztatik érteni...

- Mondja csak, mondja, valóságos román.

- Az első gyermek, a leányka még Kolozsvárott született, azután meghívták a vómet a budapesti első számú belgyógyászati klinikára. Minden két esztendőben egy gyermek, a kis Bogyó után a Bubi fiú...

- Mily különös nevek!

- A leányom ártatlan szeszélye. A két kislány, ahogy pötyögtette a szavakat, önmagát nevezte el, a fiúknak az anyjuk adott becéző nevet.

- Mondja csak, kedves doktor...

Az ismerős is beleszólt:

- Komár barátomnak közjegyzői irodája van Kolozsvárott.

- Ah, notár! Sikerült a házasság?

- Ahogy vesszük, kedves asszonyom, bizonyos vonatkozásban igen. Szép harmóniában éltek, megbecsülték egymást. A vóm elfoglalt ember volt, klinika, kiterjedt magánpraxis, kevés időt szentelhetett a családjának. A gyermekeit olykor napokig sem látta, Júlia leányom pedig alkalmatlan a gyermeknevelésre. Az ura mellett maradt az a régi kis felső leányiskolás, amilyen volt a De Gerandó-intézetben. Boldogult vóm, amennyire ritka találkozásainkkor megfigyeltem, étkezés közben klinikai esetekkel traktálta a feleségét, a leányomnak pedig az orvostudományhoz halvány dunsztja sincs; ismeri asszonyom ezt a tősgyökeres magyar kifejezést?

- Menjen már!

Nevettek. Az őrnagy piros arcán komótosan lefelé gördült egy-egy verejtékcsepp, bőr szivartárcáját kattantotta

nagypapa elé, az viszont az őrnagyot kínálta a maga havannájával. Sűrű füstfelhő és kellemes dohányillat szállongott, a pompás idomú hölgy újsággal legyezte hevült arcát.

- Ó, szegény asszonyka! - mondta. - Én utálok minden betegség, brrr!

- Elhiszem. Kegyed a viruló, a diadalmas egészség.

- Ne kurizálj a feleségemnek!

- Ugyan hagyja, Armand! Mondja csak, mondja tovább!

- Az a helyzet, kedves nagyságos asszony, hogy a leányom a fővárost sem szokta meg. A sok fiáker, hintó, autómobil, tülekedés a mi csendes, patinás városunk után! A Donát úton van kis házam, apai örökség, nagy kert le a Szamosig, ott nőtt fel Júlia. Prima gyümölcs terem arra mifelénk, kedvére elbabrált a virágokkal, baromfival. Ami azt illeti, nekem sem való Budapest. Tavaly jártam itt először a leányom házassága óta, hogy a vőmmel a tragédia történt.

- Mi baja volt?

Halkan mondta a férfi:

- Hiszen szinte tragikomédiát mondtam. Mert az, meg ne hallja Júlia. Rátz Dénes, a vőm, pedikűrözés közben belevágott a jobb lába nagyujjába. Mondom, elfoglalt ember volt, mindig úton, mindig sietősen, oda sem hederített a kis sebre. Két nap múlva meghalt vérmérgezésben. Egy orvos! Egy nagy tudású belgyógyász, asszonyom!

- Ne mondja! Borzasztóság!

- Júlia táviratára felutaztam, egy hétig intéztem az ügyeit. - Intett a folyosó felé, ahol nem szűnt, inkább fokozódott a lárma, s a fülke előtt olykor viharsebességgel elszáguldott a négy gyerek. - Akkoriban csendesek voltak, megilletődöttek, mégis, ugyebár, az anyjuk egyik ájulásból a másikba, a temetés, sok idegen ember, gyászruha, miegymás. Most májusban írta a leányom, hogy Balatonra

készülne a gyermekeivel, férfi kísérő nélkül azonban nem mer elindulni. Így felutaztam, és kérem szeretettel, ez a két nap a lányomnál élményben gazdag volt, tulajdonképpen most ismerkedtem össze az unokáimmal, drága asszonyom, mondhatom, nem mindennapi élmény.

- Élénkek a gyerekek - mondta az asszony.

- Kegyed elnéző.

Egy ideig csönd volt a fülkében, a hölgy hevült arcát legyezte az újsággal - június elején ilyen kánikula! -, a két szivarozó férfi a bodorodó füst szemléletébe merült. A hosszú vonat nekilódult, majd éles bődülés közben lassított a mozdony, az egymáshoz koccanó ütközők billentettek egyet a vagonok és az utasok egyensúlyán. Az őrnagyné megjegyezte, mégiscsak sok, hogy 1910-ben öt óra hosszút kell bumlizni a Balatonig. Ausztriában sebesebb vonatok szállítják a nyaralókat Salzkammergutba és az alpesi, csodaszép fekvésű Wörthi-tóhoz, amelynek üdítő vizéhez képest a Balaton langyos pocsolya, s erre megjelent az ajtóban Rátz Bubi.

- Az az osztrák tó a vacak pocsolya. A Balaton Közép-Európa legnagyobb tava, irtózatosan mély tó, ha a néni beleszne, mire rátalálnak, felfalták a halak, és akármilyen vastag a lába, nem tudná körülgyalogolni.

Az osztrák hölgy arcát keresztül-kasul hálózták a kérdőjelek.

- Mit beszélsz fiúcska?

Nagypapa kiáltott:

- Most már elég, kölyök!

- Miért? Mit mondtam?

- Takarodj!

A gyerek egykedvűen visszavonult, s az ismét beállott csöndben kissé távolabbról érkezett oktató hangja:

- olvastam, hogy a Föld kezdetben tüzes gömb volt, aztán úgy lehűlt, hogy elborította a jég. Ezt nevezik jégkorszaknak, dlivium... vagyis diluvium... vagyis...

- Mikor volt? - kérdezte Bogyó.

- Millió meg millió éve.

- Nahát!

- És amíg elolvadt, az is millió év. olvastam, hogy a jégkorszakban már volt Balaton. Nem mindjárt. Halljuk: hány kilométer a Balaton hossza?

- Nem tudom.

- Hiszen tegnap tanítottalak!

Nagypapa eközben a maga behízelt s mégis oly férfias modorában elnézést kért az őrnagynétól - a fiúban nem volt bántó szándék. Tücsköt és bogarat összeolvas, okoskodik, az allegóriát összetéveszti a filagóriával - ezen jót nevetett a szép asszony -, ámbár kénytelen elismerni, hogy a leánya gyermekei az illendőség és úri viselkedés legelemibb szabályait sem ismerik.

- Úgy van - helyeselt az őrnagy. - Rosszak, kérlek, komiszak. Nézetem szerint katonaiskolában a helyük.

- Hagyja, Armand! Maga katonaiskolába dugná az egész Monarchia.

- ...Ember sem volt még a Földön, vagyis olyan majomféle, ősembernek hívták, ismételd, amit tanultál!

A nagylány biztonságos hadarása:

- Millió éve a Föld tüzes golyó volt, csak a Balatont borította jég...

Nagypapa a fülkében arról beszélt útitársainak, hogy Júlia leánya ma is félgyászt visel a férje után, kerüli a társaságot, fetiszálja a doktor emlékét. Valóban kitűnő ember volt - Purjesz-tanítvány! - de mindössze két esztendővel fiatalabb, mint ő, az apósa, s a világtól elvonatkoztatott

tudós. Márpedig az élet Istentől kapott ajándék, s az ajándékozó rossz néven veszi, ha a megajándékozott közömbösen félreteszi, ahelyett, hogy gyönyörűségét lelné benne, kiélvezné lehetőségeit, egyetértesz velem, őrnagy uram?

A katonatiszt brummogott, az asszony legyezőnek használt újságjával könnyedén a férfi kezére csapott.

- Menjen már, maga csúf ember!

A fülke ajtajában megjelent Rátz Dénesné.

- Elnézést kérek...

Nagypapa bemutatta a lányát új ismerőseinek. A piros képű őrnagy felállt, sarkantyúja halkan pengett.

- Papa, nem látta Jujut és Deskét?

- Az imént itt szaladgáltak.

Végigjártam a kocsit, mondta Júlia panaszosan, a legtöbb szakasz üres, a két gyerek talán elbújt valahol a csomagtartóban, vagy talán átmentek a veszélyes útközön a túlsó vagonba. Ha papa volna szíves megkeresni őket, mielőtt baj történik - a keze s a hangja is remegett, szürke szeme sarkában gurulásra készen állt a könny. A jó kedélyű osztrák asszony vigasztalta, előkerülnek a szökevények, a kedves papa fülön fogja őket, no, édesem, mindjárt eltörik a mécs!

Nagypapa kényelmesen sétált a folyosón. Az első kocsi-ban kevesen utaztak, félárú jeggyel rendelkező, magasabb beosztású állami tisztviselők és a potyajegyű újságírók; a néhány balatoni nyaraló család megtöltötte a második osztályt, a harmadosztályú kocsik hosszú sorát Balaton környéki parasztok, de odáig nem merészkedett a tekintélyes kolozsvári úriember. Megbízta a kalauzt, hogy kutassa fel az unokáit.

- Meglesz, méltóságos uram.

A közjegyző ezüstforintost vett elő a mellényzsebéből.

- Fogja, barátom, a fáradságáért!

- Köszönöm alássan, méltóságos uram.

A cím nem illette meg, s igényt sem tartott rá; Erdély történelmének legjelesebbjei, a büszke fejedelmek nem voltak-e nagyságos urak? De megszokta, hogy pusztán a külseje és fellépése alázatra késztet pincért, szolgát, rendőrt, vasutast, az irodáját többnyire testamentum-ügyben felkereső parasztot, s hiúságát bizsergette, hogy az éppen odaérkező őrnagyné is tanúja, mily katonás haptákban áll előtte a kalauz, majd elsiet megbízatásának teljesítésére.

- Fülledtség van odabent - mondta az őrnagyné -, az ember tikkad. Megvannak a kicsik?

- Rossz pénz nem vész el - legyintett a közjegyző. Megérintette az asszony karját. - Parancsoljon erre, idekint kellemes szellő jár.

Kivezette a nyitott peronra, kettőjük után csukódott az ajtó. Az asszony negédeskedett.

- Még kiesek itten a korláton át.

- Testemmel védem meg!

- De nem ugrana utánam, gonosz ember?

- Gondolkozás nélkül!

Rátz Bubi, orrát az ajtó üvegéhez nyomva látta, hogy nagyapja megcsókolja az osztrák néni csuklóját, a kesztyűje fölött. A gyerek kissé eltátotta a száját. A néni furcsán kacarászik, és nem vonja el a kezét. Apa vénkis-asszony nővére, Lujza néni tőlük gyerekektől megköveteli a kézcsókot, egyenesen az orruk elé tartja májfoltokkal tarkított keze fejét, s ő visszafogja a lélegzetét, mert Lujza néninek terpentinszaga van. Nagypapát senki sem kényszeríti. A néni csuklója gömbölyded. Különbség van a két kézcsók között; vajon mi? Bubinak égett a füle, és elsomfordált az ajtótól.

A mama ismét megjelent a folyosón, szaporán járt ide meg oda, még egyre a csomagtartókra s az ülések alá nézegetett. Bubi a nővérének magyarázta:

- Keresek egy jó mocsaras helyet, ott vannak növények, amelyek bogarat esznek. Bekapja a bogarat, és összezárul. Ha akarod, velem jöhetsz.

- Jó. Majd fogunk nekik bogarat, beletesszük...

- Az nem ugyanaz. A növény maga fogja el a repülő bogarat...

A mama elmenőben odaszólt:

- Megint butaságokat beszélsz. Kinevetnek az emberek, kisfiam.

A fiú zavartan elhallgatott, Bogyó éles hangja azonban utolérte a mamát.

- Senki sem nevet!

- Istenem, Bogyó, miért feleselsz velem? Milyen borzasztó!

A nyitott peronról befelé tartott az őrnagyné, arcán mosoly, kellemes izgalom, erősen befűzött dereka fölött pihegő kebel. Röviddel utána megjelent nagypapa, lerítt róla az elégedettség. Mikor gondba borult lánya elébe topant, a homlokát ráncolta.

- Nyugalom, Júlia, aggodalomra semmi ok, intézkedtem.

A kalauz maga előtt terelte a két gyereket. Micsoda látvány! A mama halkán sikoltott. Két szerezsen. Az arcuk, a nyakuk, a kezük merő korom, a fehér matrózbliúzon tenyéryni fekete foltok, tántorognak, a szűk folyosó falához meg egymáshoz csapódnak, s az a merev, együgyű vigyor, dadogás, hadarás!

- Mi lapátoltuk a szenet... a fűtő bácsi megengedte... ketten... volt még egy bácsi, tízóraiszott, szalonnát... mi is... törököt ittunk...

- Törkölyt ittunk, törkölyt! - A kislány nevetése szabályos hihihinek hangzott, s alvajáróként, két kezét kinyújtva ment a füle felé. Mögötte tolongott a teljes számú család, a mama minden szava újabb sikoly.

- Törkölyt ittak! Papa, hallja? Törkölyt itattak velük!

Deske átölelte az anyját a térde fölött.

- Fűtöttük a mozdonyt a lapáttal... a szénnel...

- Eredj tőlem! Ne nyúlj hozzám!

Éppen ideje volt. A gyerek motyogott:

- Ugye nem szeret, mamám? Most olyan furcsa... hukk!

Szalonna és törköly, s hozzá valami kevés az otthoni reggeliből kis kupacban állt a két ülés közötti keskeny úton, a két nagyobb gyerek menekült, nagypapa Deske fejét fogta, a mama Jujuval szaladt a folyosó végébe. A jókora kavarodásban az őrnagyné is megjelent igen praktikus tanácsaival, nagypapa ismerősét elküldte a takarítóasszonyért, s az rövidesen jött is vödörrel, felmosóronggyal. Nagypapa mellényzsebéből elővett egy forintost.

- Fogja, jó asszony, a fáradságáért! - Azzal átsétált a szomszéd fülkébe.

A két gyerek kókadtan a sarokba húzódott, arcuk, valamelyest megtisztítva a koromtól, zöld volt, fehér blúzuk maszatos. Bogyó tüntetően úgy ment el közöttük, hogy ne érintse őket, s befogta az orrát. A nagy fiú, odaadó barát és szövetséges, nővére ötletétől elragadtatva nevetett, s most már ketten jártak-keltek finnyásan kerülgetve testvéreiket, befogott orral. Juju sikoltott:

- Mama, szóljon rájuk! Mindig szekálnak, piszkok!

Bogyó álmélnkodást színlelt:

- Bubi, te látsz rajtam piszkot?

- Semmit. Két kis mocskos alakot látok.

A hosszú láb előrelendült, bokán találta a bátyját. Az féllábon ugrált, nyöszörgött, a nagylány villámgyorsan lekent egy pofont Deskének, azután nyurga hűgának hajába markolt, a valamikor fehér szalmakalap a földön hevert, s utánarepült a hajat leszorító körfésű, tapostak rajta, általános lett a verekedés, a mama is felállt, riadtan és tétován a lábát váltogatta.

- Üljetek a helyetekre! Csönd legyen! Hálátlan, komisz gyerekek vagytok. Feláldoztam értetek a nyugalمامat, az életemet, és mind kevés... ezt kapom viszonzásul. Mennyit szenvedek, és semmi kímélet...

- Mi nem kértük, hogy feláldozza magát - mormolta Bogyó.

- Mit mondasz?

- Semmit.

Szorosan, komor arccal álltak egymás mellett. Az aszszony kétségbeesett, magányos volt az ellenséges csapattal szemben. Sírósan kiáltotta:

- Ha ilyen rosszak lesztek, visszamegyünk Pestre.

Kifürkészhetetlen intézkedései a sorsnak? Térben és időben összetalálkozik egy kimondott szó és egy attól függetlenül elindított cselekvés - a mozdony azon minútumban tolatni kezdett, a szerelvény hátrált, egyre gyorsítva tempóját, s már teljes volt a menetsebesség. Íme, az órház, amit jó ideje elhagytak, parányi kertjében két kurta inges, báméskodó gyerek, s megint a fenyőfák közül kiágaskodó kastélytető, az egyszer már látott tájék. A négy gyerek, egyik a másik után visszaült a helyére, fokozódó nyugtalanság, szorongás a négy arcon, a mamáén büszke öröm, mert gyerekeinek megfegyelmezése nem kisebb teljesítmény, mint egyetlen szavával megváltoztatni évmillió pályáját a földgolyónak.

A vonat nyílt pályán megállt, dohogott, a mozdony aljából gőzoszlopok lövelltek, a kéményből vaskos füst szállongott, a szomszéd fülkében csiklandósan kacarászott az őrnagné, s amikor nehézkesen ismét előrelendült a szerelvény, a mama azt mondta:

- Nem bánom, még az egyszer...

Az órház, ingecskében a két gyerek. A kupéban teljes volt az egyetértés. A két kicsit át kell öltöztetni, mondta a mama, s Bubi az ülésre pattant, leemelte a kívánt bőröndöt. A földön gunnyasztó, megtiport kalapot széles ívben kihajította az ablakon. Míg a mama kikereste a tiszta blúzokat, berakott szoknyájában s felsőtestén hátul három gombbal záródó „lejbliben” állt a kislány, karját hol összezárva a mellén, hol leeresztve, szégyenlősen, mert érzése szerint az utazóközönség érdeklődésének középpontjába került hegyes válla, hosszú és sovány karja. Pedig csak Bogyó nézte őt, lebiggyedt szájjal, imitt-amott jelentkező nőiességének öntudatában. A szolgálatkész Bubi az elemózsiás kosarat is leemelte, mama az ülés közepén csinosan megterített, s megjelent nagypapa is.

- A Balaton!

Felbomlott a szép rend, az ablaknál tolongtak, a mama, kezében sonkás kenyér, sóhajtott:

- Istenem, milyen hangosak...